

Др ЖИВОТА МАРКОВИЋ

ПОРЕКЛО И МЕСТО РОЂЕЊА МИЛОША ОБРЕНОВИЋА

Др ЖИВОТА МАРКОВИЋ
УУ 31000 Титово Ужице
Страхињића Бана 4

УДК 329.

О личности Милоша Обреновића, његовој владавини и Србији тога времена писано је доста. Али, и поред тога, његова личност и друштвени и политички амбијент у коме је поникао, живео и радио још увек побуђују интересовање. То је и разумљиво, јер се ради о значајном периоду и догађајима у Србији на које је кнез Милош снажно утицао и из чијих основа је израсла српска држава и њено друштво XIX века.

Милош Обреновић (око 1783—1860), оснивач династије Обреновић, која је владала Србијом од 1815 до 1842. и од 1858. до 1903. године, поникао је у Добрињи (ужичка нахија). Владао је Србијом од 1815. до 1839. и од 1858. до 1860. године. Од Милошевог мушког потомства Србијом су владали његови синови: Милан Обреновић од 13. јуна до 8. јула 1839. и Михаило од 1839. до 1842. и од 1860. до 1868. године. Михаиловом погибијом (1868) пресечена је директна мушка грана Милошевог потомства. На престо је дошао унук Ми-

лошевог млађег брата Јеврема, кнез, а од 1882. краљ Милан Обреновић — од 1868. до 1889, када га је наследио син Александар, српски краљ до 1903. године.

Иако је досад објављено више књига (студија и архивске грађе) и велики број других радова о овој, уз Карађорђа, најистакнутијој личности српске историје XIX века, још увек није исцрпљена обрада појединих недовољно расветљених догађаја и питања из живота Милоша Обреновића. И поред написаног, и даље има места за подробнија истраживања појединих момената из живота и дела ове за историју занимљиве и сложене личности.

Чини нам се да се неки од недовољно расветљених момената односе нарочито на период његове ране младости, а посебно док је Милош живео у родном месту, Добрињи. Тешкоће у проучавању проистичу због оскудних података о овом периоду његовог живота. Део грађе о Милошу временом је нестао или је у приватним збиркама и старим још неистраженим архивима. Осим тога, и постојећи подаци су у много којечему непотпуни и различити.

Једно од питања о коме ће бити речи у овом раду је порекло предака Милоша Обреновића и покушај да се расветли дилема око места у коме је рођен: Средња или Горња Добриња. Савременици и историчари су о томе оставили различите податке и објашњења. Није нам намера да се село у коме се родио преноси из места у место, већ да се на основу веродостојних података и извора, до којих се дошло радом ранијих истраживача и новијих сазнања, отклоне дилеме око тога и да се са већом сигурношћу утврди порекло предака и место Милошевог рођења.

НЕКИ ПОДАЦИ О ДОБРИЊИ

Добриња је позната у Србији као место рођења вође Другог српског устанка Милоша Обреновића. Од 1988. године ће постати познатија кад је Велика народна скупштина (Уставотворна) признала Добрињу за посебну изборну јединицу.

У садашњој општини Пожега има три добрињска села: Доња, Средња и Горња Добриња. Налазе се северно од Пожеге и простиру с обе стране Добрињске реке, леве притоке Скрапежа. Једним делом граниче се са територијом општине Чачак и Горњи Милановац. Захватају побрђе између крајњих огранака падине — Маљена, нешто источније од реке Скрапеж и планине Каблар.

У вези с темом коју разматрамо најпре да отклонимо дилему: да ли је у време Милошевог рођења постојала само једна Добриња или су и тада то била три села. Шта о томе кажу историјски извори?

Још од средњег века Добриња се дели на Доњу, Средњу и Горњу. Турски катастарски пописи дела западне Србије из XV и XVI века помињу Доњу, Средњу и Горњу Добрињу као посебна насеља.¹ Према Детаљном попису смедеревског санџака из 1476. године, у овим селима је било домова: у Доњој Добрињи — 20, Средњој — 12 и Горњој Добрињи — 19.² Попис из 1525. године показује да је Доња Добриња имала домова — 20, неожењених (лица) — шест, Средња Добриња домова — 39, неожењених — 10, Горња Добриња — 21 дом, неожењених — четири.³ Године 1572. Доња Добриња има један чифлук, домова — 22, неожењених — три, баштина — 22; Средња Добриња — примићура један, домова — 34, неожењених — пет, баштина — 34; Горња Добриња — један примићур, домова — 22, неожењених — два, баштина — 22. Поред тога, помиње се и село Мала Горња Добриња са четири дома.⁴

Ови пописи су вршени по наредби турског султана. Вршила их је за то одређена пописна комисија. Уписивана су насеља са знаком шехер, касаба, варош, село или махала (заселак), затим имена лица, брачно стање и друго. Иза пописа лица наведене су и њихове обавезе — личне и обавезе од прихода. У овим књигама обавезе су исказане посебно за свако добрињско село.⁵

И у каснијим историјским изворима три Добриње се помињу као посебна насеља. У „Кнежевини Србији“ Милан Ђ. Милићевић наводи Доњу, Средњу и Горњу Добрињу.⁶ Академик Владимир Стојанчевић у књизи „Милош Обреновић и његово доба“⁷ истиче да се Добриња у време Милошевог рођења делила на „Горњу, Средњу и Доњу“. Подаци из прве половине XIX века показују да је на добрињском подручју било:

Насеља	1822. година			1833. година	
	кућа	пореских глава	харачких глава	пореских глава	харачких глава
Доња Добриња	23	25	58	35,5	88
Средња Добриња	25	28	68	38	98
Горња Добриња	36	47	82	54	137 ^a

И други аутори, који су у својим радовима помињали добрињско подручје, говоре о његовим посебним селима (Јоаким Вујић, 1826. године, Феликс Каниц, 1888. године, Љуба Павловић, 1925, итд.).

Према попису становништва из 1866. године, добрињска села имала су становника: Доња Добриња — 395, Средња Добриња — 357, Горња Добриња — 457.⁹

И касније ова села развијају се као засебна насеља. По простору највећа је Горња Добриња. Приближно исте површине је и Доња Добриња. Знатно мања је Средња Добриња, али она има највише плодне земље. Љуба Павловић је утврдио да је двадесетих година XX века Доња Добриња имала 152, Средња 108 и Горња Добриња 143 куће.¹⁰ У све три Добриње било је трагова старе културе и живота.

Данас сва три села имају приближан број домаћинстава и становника. Према подацима из 1982. године имала су:

Село	површина ха	домаћинстава	становника
Доња Добриња	1.307	182	744
Средња Добриња	817	185	709
Горња Добриња	1.331	184	754 ¹¹

Наведени подаци показују да се села Доња, Средња и Горња Добриња још од средњег века развијају као посебна насеља. У време рођења Милоша Обреновића постојале су све три Добриње, па се не може говорити о једној Добрињи, која се, евентуално, касније поделила на три села.

ПОРЕКЛО И ПРЕЦИ МИЛОША ТЕОДОРОВИЋА ОБРЕНОВИЋА

Порекло

О пореклу и прецима Милоша Теодоровића Обреновића сачувано је мало података у историјским изворима. О томе се нешто зна на основу оскудних писаних извора и традиција која је у XIX веку одржавана у породици Обреновић и у Добрињи.

После велике сеобе Срба, нарочито крајем XVII века, западна Србија је скоро опустела. Насеља су била ретка. У време аус-

тријске окупације Београдског пашалука, 1718. године у Србији је било 415 насељених села и 342 пуста села, забележио је у својој „Историји социјализма“ Драгиша Лапчевић. Ова, иначе, шумовита област зарасла је у шуме и лугове. За време привремене аустријске окупације у западној Србији су се почеле више заустављати миграционе струје, које су се кретале са југа и запада и ређе одлазити преко Саве и Дунава. Насељавање је појачано после Првог и Другог српског устанка.

Према Јовану Цвијићу, становништво ужичког и рудничког краја пореклом је из области старе Рашке, нарочито од Херцеговине, црногорских Брда, новопазарског краја и Босне.¹² Крајем XVIII века Београдски пашалук је уживао неку врсту аутономије. Динарско становништво из наведених крајева кретало се кроз превоје и метанастазичке вратнице и насељавало западну Србију и Шумадију. Бројни досељеници бирали су нова станишта по проп-ланцима ужичке и рудничке нахије.

О Доњој, Средњој и Горњој Добрињи, становништву и његовом пореклу највише података је оставио Љуба Павловић у својој књизи „Ужичка Црна Гора“.¹³ У њој налазимо основне податке о најстаријим добрињским породицама, међу којима и о прецима Милоша Обреновића, потоњег кнеза Србије. Милошеви преци доселили су се у Добрињу у време велике сеобе Срба под Арсенијем Чарнојевићем (1690) или непосредно иза ње. О томе одакле су дошли, расположиви подаци се разликују. По неким изворима (Јован Ердељановић, Љуба Павловић) они воде порекло из Братоножића, племена у Црној Гори,¹⁴ по другим — из Херцеговине.¹⁵ Сам кнез Милош је каткада помињао своје херцеговачко порекло.¹⁶ О обе верзије подаци су доста оскудни. Отуда и недоумице коју од њих прихватити као поузданију. Ипак, подаци који указују на порекло Милошевих предака из Братоножића потпунији су и конкретнији.

Проучавајући племе Братоножића, 1904. године, др Јован Ердељановић¹⁷ даје одређене податке који показују да преци Милоша Обреновића воде порекло из овог црногорског племена. То је мање племе у црногорским Брдима, чија је област на западу ограничена реком Морачом, на истоку и југоистоку Малом Ријеком, на североистоку се продужава и захвата слив реке Брскута допирући до под Црну планину. Северну границу чине висораван Веруша, Лијева Ријека (река), а јужно брдо Островица, Јелин Дуб и Лајковића Главица. Досад познати историјски подаци казују да су Братоножићи половином XV века били племе или знатније братство које

је настањивало ту област. Почетком XIX века имало је нешто више од 400 домова са преко 2.800 становника.¹⁸

Према Ердѣлановићу, у Братоножићима постоји општепознато предање да су се из њиховог братства преселили у Србију преци потоње династије Обреновић. Он је забележио да је Томаш Јанков из братства Прогоновића, племена Братоножића, био њихов предак. Предање се односи и на пресељење Милошевих предака у Србију. Међутим, како и сам Ердѣлановић каже, нису поуздани подаци који се од Томашевих потомака доселио у Србију. Од Томаша су потекли Кековићи у Клопоту (пет породица). Предање каже да је Томашов син Радоје кренуо са породицом ка Бијелом Пољу или Берану, а потом у Србију, али да је на путу умро или погинуо. Податак да је ишао са супругом и децом Милошем, Јованом и Јевремом (доцније Обреновићима) није тачан. Али, и поред ове празнине и непотпуних података, Ердѣлановић, на основу укупних истраживања, сматра да су из овог братства преци династије Обреновић.

Љуба Павловић у књизи „Ужичка Црна Гора“,¹⁹ објављеној 1925. године, такође пише да Милошеви преци воде порекло из Братоножића у Црној Гори. Пред крај XVII века они су најпре дошли у кабларско село Рошце (рудничка нахија), а потом у Добрињу (ужичка нахија). Тада се доселило више сродника из Братоножића, па су једни остали у Рошцима, чији потомци и данас тамо живе, док је поп Милош, прадеда доцнијег кнеза Милоша, отишао у Горњу Добрињу.

Међутим, Владимир Стојанчевић у свом делу „Милош Обреновић и његово доба“ наводи да су Милошеви преци, и по оцу и по мајци, били „херцеговачки насељеници“. У Србију су дошли, највероватније, у време велике сеобе Срба или непосредно иза тога.²⁰ Детаљније податке о овом Стојанчевић не наводи.

Коста Димитријевић у књизи „Кнез Милош“²¹ само напомиње да су испред турског зулума Милошеви преци пребегли из Херцеговине, у време сеобе под Арсенијем Чарнојевићем, и населили се у Добрињи.

На основу података које је оставио Ј. Ердѣлановић извели смо родослов братства Прогоновића из племена Братоножића, од родоначелника Прога до Томаша Јанкова, који се, по овој верзији, означава као предак доцније династије Обреновић (Родослов у прилогу).

Милошеви преци у Добрињи

У „Поменику знаменитих личности“, објављеном 1888. године, М. Ђ. Милићевић је забележио да се прадеда кнеза Милоша у Добрињи звао Милош. О овоме и становништву три Добриње највише података оставио је Љуба Павловић.

Крајем XVII и почетком XVIII века у Добрињу су почели пристизати досељеници. У Доњу Добрињу су дошле следеће породице: Стојчићи, најстарија породица — (15 кућа), досељени из Дробњака; Тошићи из Дробњака; Крговићи (Бошњаци) од Велике Дренове код Пријespoља; Лончари (Павловићи) из села Рогу; Лапчевићи из Радоиње код Нове Вароши; Павловићи (Илићи) из Колашина; Богдановићи из Осата; Колари из Лопаша код Сјенице; Лађевици — предак дошао из Језера најпре у Љутице, а потом у Доњу Добрињу; Дидићи (Илићи) дошли из Честобродице; Маслаћи из Папратишта и Ђорлићи из Засеља.²²

У Средњој Добрињи најстарија породица су Јеличићи, досељени из Мојковца у Колашину; друга стара породица су Ђоновићи, пореклом из Језера, има их као Ђоновића, Ковачевића, Јовановића; Крмановићи, досељени из села Станишевца код Вишеграда; Радисављевићи потичу од Милошевића из Горње Добриње; Бећићи од Велике Дренове у Полимљу; Симовићи из Осата; Ђоковићи из Шљивовице код Ужица; Мајсторовићи из Папратишта.²³

Горњу Добрињу су заузеле три велике породице и створиле „три џемата великог обима и препуна“, каже Љуба Павловић. Најпре су из Црне Горе дошли Узуновићи, изгледа из Братоножића, и населили се од цркве целим селом до врха Шилковице. Оставили су потомство под различитим презименима: Тодорићи, Исаиловићи, Сретићи, Василијевићи, Јевтовићи, Митровићи. Затим из Братоножића стиже поп Милош, из чијег четвртог колена потиче Милош Теодоровић Обреновић. Крајем друге деценије XVIII века у ово село населио се најјачи род, Чарапићи, пристигли из Дробњака. Од осталих породица у Горњој Добрињи су: Матијевићи, пореклом из Бихора; Проновићи из Пљеваља; Кламповићи из Јабланице; Стевановићи из Осата; Јеремићи код цркве на имању Поповића су из чачанске Жежевице.²⁴

Иако непотпуни, подаци које је оставио Љуба Павловић пружају основна сазнања о прецима Милоша Обреновића од њиховог доласка у Добрињу.²⁵ По позиву свог стрица, који је био игуман кабларског манастира Никоље у то доба, поп Милош из Братоно-

жића, „са много сродника“, крајем XVIII века, дошао је у село Рошце. Његов синовац Јеврем Чврка и још неки сродници су се овде задржали. Од њих су остали потомци, познати у селу под неколико презимена, а најпознатији су под презименом Чвркићи. Двадесетих година XX века било их је у 29 кућа. Славе св. Николу.²⁶

Стриц из Никоља одвео је попа Милоша у Горњу Добрињу ради „поповања“. Прву кућу је засновао на месту где су доцније настале Достанића куће, у којима живе потомци Милошевог сина Ђуке.

Милошев прадеда, поп Милош, био је родоначелник Милошевића, касније у селу познатијих као Ђукићи, од којих је остало више потомака са различитим презименима. Поп Милош имао је три сина: Михаила, Гаврила и Ђуку. Најстарији син Михаило био је свештеник. Оставио је иза себе синове: Петра и Теодора (отац Милошев). Старији син Петар био је, такође, свештеник, а млађи Теодор земљоделац. Средњи син Милошев, Гаврило, био је трговац. Имао је синове: Теофана, Арсенија и Танаска. Теофан се бавио трговином, једно време хајдуковао, а 1813. године пребегао у Стари Бечеј и тамо оставио потомство. У Бечеју су биле насељене неке раније исељене горњодобрињске породице. Арсенијеви потомци су Арсићи у Горњој Добрињи. Танаскова лоза су Танасковићи у суседном селу Мађеру. Највише Милошевића у Горњој Добрињи остало је од Ђукиних синова под неколико презимена: Ђукићи, Радовановићи, Јевђенијевићи, Грујићи, Поповићи, Достанићи. Славе св. Николу, као и стари Братоножићи. Давали су свештенике у цркви добрињској.

Милошеви родитељи

Отац Милошев, Теодор Михаиловић, оделио се од старијег брата Петра и из Горње Добриње отишао у Средњу Добрињу.²⁷ Теодор је у првом браку, са супругом Горданом, имао три сина: Радомира, Радисава и Радоњу. Радомирови потомци (или потомак) отишли су у село Лорет, у Остојиће, на једно имање које је остало без потомства. Од њих су у овом селу настали Благојевићи. Данас у Средњој Добрињи од Радисава има више кућа Радисављевића. Радоњино потомство се угасило. Радисављевићи у Средњој Добрињи и Благојевићи у Лорету славе св. Николу, као и поменуте фамилије у Горњој Добрињи.

Кад је Теодору умрла супруга из првог брака, оженио се Вишњом (девојачко презиме Гојковић, из Горње Трпче), удовом из првог брака с Обреном Мартиновићем из Бруснице. Преудавши се у Средњу Добрињу за Теодора Михаиловића, Вишња је привела и троје деце из првог брака: Милана, Јакова и Стану. У Средњој Добрињи Теодор и Вишња имали су троје деце: Милоша, Јована и Јеврема. Кад су поодрасли Милан и Јаков врате се своме дому у Брусницу. Вук Карацић је забележио да се сестра Стана удала за Саву Николића из Добриње.²⁸

Милошеви родитељи били су сиромашни. Давали су своју децу да служе под најам од Ђурђевдана до Митровдана код имућнијих газда. У сиромашној родитељској кући Милош је као мали осетио тегобе живота и оскудицу. Као дете од седам-осам година запамтио је рат који су у овом крају водили Турска и Аустрија. Од своје ране младости чувао је туђе свиње и стоку. Пола године служио је газда Аксу Јечменицу из Доброселице (Златибор) за три и по гроша и чаране. Служио је и код зета Саве у Добрињи. Он га је искоришћавао као обичног слугу, па је долазило и до сукоба.

Милошев отац Теодор рано је умро, 1802. године. Најпре је био сахрањен у општем гробљу у Средњој Добрињи, па је, по подизању цркве у Горњој Добрињи (1822), његово тело пренето у црквену порту, где се и данас налази.

По очевој смрти, мајка Вишња је једно време Милоша, као најстаријег, дала у службу код трговаца стоком. Са платом од 10 пара дневно путовао је до Дубровника и других места на Јадрану терајући стоку трговцима. Потом је дошао Јаков из Бруснице и мајку Вишњу и све троје деце (Милоша, Јована и Јеврема) тамо одвео. Милан је у Брусници био постао газда и трговац. Разгранао је трговачке послове по Србији, па му је Милош помагао у трговини.²⁹

Код марвених трговаца и брата Милош је гонио волове преко Србије, Босне и Херцеговине до мора у Дубровник, Задар, Венецију. Пропутовао је скоро целу Србију. Упознао је различите крајеве, прилике и људе. Стекао је много веза и познанстава са истакнутијим Србима. Дошао је у додир са западном културом и видео разлике између ње и Балкана. Уз брата Милана истицао се у целом крају радом, сналажљивошћу и мудрим ставом према Турцима. Први устанак затекао га је као зрелог младог човека. Убрзо се истакао у устаничким борбама, па га је Карађорђе 1807. године прогласио за војводу.

Милош се у почетку презивао по свом оцу — Теодоровић. Касније, око 1810. године, узео је презиме свога брата Милана, Обреновић, јер је „чувенији“ под тим презименом. То учине и његова млађа браћа, Јован и Јеврем.

У 20. години Милош се оженио Љубицом (1780—1843), из породице Вукомановић, из села Срезојеваца (рудничка нахија). Према другим подацима то је било нешто касније, 1805. године. Била је велика свадба. Цела Брусница и Срезојевци „слушали су три дана гочеве и свирку“.³⁰ Млади брачни пар примио је у своју кућу у Брусници Милан. Милош је, по сопственом казивању, имао осморо деце: синови — Милан, Михаило, Тодор, Гаврило, кћери — Петрија, Јелисавета, Перка и Марија. Кад је казивао своју биографију, око 1849. године, у животу су му били само син Михаило и кћер Петрија.³¹

У Брусници Милош је живео до 1813. године. Тада је, бојећи се Турака, преселио породицу у неприступачнију Црнућу. Ту је 1814. године на брзину подигао кућу и неколико зграда око ње. Године 1818. преселио се из Црнуће у Крагујевац. (Родослов у прилогу).

ИСТОРИЈСКИ ПОДАЦИ О МЕСТУ РОЂЕЊА МИЛОША ОБРЕНОВИЋА

Историчари, савременици и други који су писали о кнезу Милошу дају различите податке о години и месту, тј. селу у коме је рођен.

Година рођења

Сви који су о томе писали стављају годину рођења Милоша Обреновића од 1780. до 1784. Притом, једни узимају 1780, други 1782, неки 1783, а има их који пишу да је рођен 1784. године.³² У својој краткој аутобиографији сам Милош је рекао да је рођен „около 1783“.³³ Вук Караџић је записао да је Милош рођен око 1780,³⁴ а Владимир Стојанчевић пише да је рођен „око 1780—1782“ године.³⁵ Милан Ђ. Милићевић каже да је Милош рођен на Тодорову суботу, 7. марта 1780, а браћа му Јован — 1786. и Јеврем — 1790. године.³⁶ Милићевић објашњава да је он годину узео по Вуку. Напомиње да је и кнез Михаило тако писао. Ту годину означавају и Андра Гавриловић,³⁷ Аритон Михаиловић,³⁸ Леополд Ранке³⁹

др Бартол Куниберт,⁴⁰ Мала енциклопедија,⁴¹ док Владимир Карић,⁴² и Енциклопедија Југославије⁴³ наводе да је рођен „око 1780. године“. И у неким другим изворима као година рођења помиње се 1780. Ђорђе Поповић (1832—1914), краљев библиотекар и кустос Народне библиотеке у Београду, бележи да је Милош рођен на Тодорову суботу, 7. марта 1780. године.⁴⁴

Као што се види, најчешће се узима 1780. као година Милошевог рођења. Очигледно је да су се историчари и други аутори поводили за Вуком Караџићем. И Милићевић у „Поменику“ каже да је по Вуку задржао 1780. годину. Како објаснити зашто је кнез Милош у свом казивању у Букурешту навео 1783. годину? Ако се Милош оженио у 20. години, како пише М. Милићевић, а Први српски устанак, како каже Аритон Михаиловић, избио „тек што Милош беше угледао брачну постељу“,⁴⁵ онда би се као година рођења могла узети 1783. као што је и кнез казивао. И Радош Љушић као годину рођења узима 1783.⁴⁶ Ипак, ово питање остаје и даље отворено, па има места даљим истраживањима.

Место рођења: Средња или Горња Добриња?

И поред више извора о месту рођења Милоша Обреновића, још има доста нејасноћа око тога. Сви извори и постојећи подаци се слажу у томе да је Милош рођен у Добрињи. Међутим, разликују се у одређивању ближе локације: Средња или Горња Добриња? Ове (1990) године покренута је иницијатива да у Горњој Добрињи, у оквиру обележавања 175-годишњице Другог српског устанка, буде подигнут споменик кнезу Милошу. Тим поводом, у написима у дневној штампи („Политика“, „Вечерње новости“ и локалном листу „Вести“, као и у другим материјалима о припремама за подизање споменика), наводи се село Горња Добриња као место рођења Милоша Обреновића, иако у већини старијих извора пише да је он рођен у Средњој Добрињи.

Не доводећи у питање место подизања споменика, настојаћемо да се, на основу извора и података до којих се дошло, одговори на питање: у којој Добрињи је рођен Милош Обреновић?

У историјским и другим писаним изворима као место Милошевог рођења означају се: (а) само Добриња, (б) Средња Добриња, (в) Горња Добриња.

Прогнани кнез Милош у својој животној причи у Букурешту, 1849. године, рекао је о томе: „Ја Милош Теодоров Обреновић... рођен (сам) у Србију у нахију ужичку, у селу Добрињи...“⁴⁷ Вук Караџић такође пише да је Милош рођен „у селу Добрињи“.⁴⁸ Исто наводе Леополд Ранке,⁴⁹ др Бартол Куниберт,⁵⁰ Ото Дубислав Пирх,⁵¹ Енциклопедија Југославије.⁵²

Највише је оних који Средњу Добрињу узимају као Милошево родно место. Приликом проласка кроз Добрињу, Јоаким Вујић, 1826. године, помиње Средњу Добрињу као место рођења српског кнеза.⁵³ Милан Ђ. Милићевић, у више својих књига, пише да је Милош рођен у овом селу.⁵⁴ И други историчари и аутори наводе Средњу Добрињу као место његовог рођења: Станоје Станојевић (Народна енциклопедија),⁵⁵ Андра Гавриловић („Знаменити Срби XIX века“),⁵⁶ Владимир Карић („Србија, опис земље, народа и државе“),⁵⁷ Љуба Павловић („Ужичка Црна Гора“),⁵⁸ Аритон Михаиловић („Кнез Милош и жене“),⁵⁹ Владимир Стојанчевић („Милош Обреновић и његово доба“),⁶⁰ Ђорђе Поповић („Кнез Милош Велики“).⁶¹

Најмање писаних извора помиње Горњу Добрињу као место рођења Милоша Обреновића. Феликс Каниц је, на путу по ужичком округу, посетио и Горњу Добрињу 22. септембра 1888. У свом делу „Србија“,⁶² он каже да је Милан Милићевић погрешно написао да је Милош рођен у Средњој Добрињи. Примећује да су га о томе „криво“ обавестили учитељ Симо Церовић и други „неименовани сарадници“. Каниц пише да је, према обавештењима која је он добио, Милошев отац Теодор живео најпре у Горњој Добрињи, где му је жена Вишња родила Милоша. Убрзо иза тога, Теодор је убио Турчина, па је из Горње побегао у Средњу Добрињу на посед другог спахије. Он даље каже да му је један стогодишњак из Добриње причао, како му је његов отац казивао да је једном приликом наишао на бегунца Теодора, са одојчетом Милошем у колевци, како се одмара на извору Божинковац у Средњој Добрињи. Теодор се потом „скућио“ у Срењој Добрињи. Каниц истиче да је у Горњој Добрињи, на месту где је била родна кућа Милошева, општина добрињска 1897. године подигла споменик.⁶³

Поставља се питање да ли је Милану Милићевићу била позната верзија по којој је Милош Обреновић рођен у Горњој Добрињи? У „Поменику“, објављеном 1888. године, он изричито каже да му је од раније познато да су поједини „писци“ писали да је Милош рођен у Средњој Добрињи. Исто је чуо од старијих, који су о томе „небројено“ пута казивали. Тек је 1882. године чуо „да је

добрињски свештеник Павле Ђукић причао да се кнез родио у Горњој, а не у Средњој Добрињи“. По причању других, истиче Милићевић, свештеник Ђукић је „обележио неко место“ у Горњој Добрињи уверавајући да је ту рођен Милош. То је, свакако, оно место на Виноградни на коме је подигнут споменик, па је означено као родна кућа његова.

Не прихватајући казивање Павла Ђукића, М. Милићевић подсећа да је Јоаким Вујић 25. новембра 1826. преноћио у Горњој Добрињи код свештеника Јована Ђукића, који је стац попа Павла Ђукића. Тада је Јован Ђукић упутио Вујића на Средњу Добрињу као место Милошевог рођења.⁶⁴ Милићевић додаје да он у овом случају више верује оцу Јовану, него сину Павлу. И даље остаје при томе да је Средња Добриња родно место српског кнеза Милоша.

Треба напоменути да се на једном броју фотографија — разгледница, насталих крајем XIX века, на којима се налазе добрињска црква и чесма, Горња Добриња помиње као место Милошевог рођења.⁶⁵

У „Службеном гласнику СРС“, бр. 14. од 7. априла 1979. године, у коме је објављена одлука Скупштине СР Србије да је просторна културно-историјска целина у Горњој Добрињи, са црквом, чесмом, чардаком и спомеником на Виноградни, проглашена за споменик од изузетног значаја и стављена под заштиту — Горња Добриња је назначена као родно место Милоша Обреновића.⁶⁶

У акцији за подизање споменика кнезу Милошу у Горњој Добрињи, у више новинских написа, објављених у „Политици“,⁶⁷ „Вечерњим новостима“,⁶⁸ „Вестима“⁶⁹ у току 1990. године, Горња Добриња се помиње као место рођења Милоша Обреновића. Пратећи активности за подизање споменика, штампа је користила писане материјале које је пружао Одбор за изградњу споменика у Горњој Добрињи, у којима је ово место наведено као родно село Милоша Обреновића.⁷⁰

ЗАДУЖБИНЕ И СПОМЕНИЦИ У ДОВРИЊИ ВЕЗАНИ ЗА ОБРЕНОВИЋЕ

У Добрињи има више споменика и других обележја везаних за Милоша Обреновића. У центру Горње Добриње налази се споменички комплекс, који чине црква, чесма, чардак, више надгробних споменика у црквеној порти и споменик на Виноградни, на

Достанића брду. У Средњој Добрињи, код Крсмановића кућа, подигнута је чесма у спомен кнезу Милошу. На средњедобрињском гробљу налази се споменик Танасију Радисављевићу, синовцу Милошевом.

1. Црква у Горњој Добрињи, задужбина Милоша Обреновића, налази се у центру села. Саграђена је 1822. године од тесаног камена. Очигледно је да су је градили искусни каменоресци и други мајстори који су у Милошево доба долазили у Србију са разних страна. Посвећена је апостолима св. Петру и Павлу. Јоаким Вујић каже да је кнез Милош подигао добрињску цркву у спомен своме оцу Теодору на месту на коме је била стара црква брвнара. Мисли се да је стара црква подигнута пре два-три века.⁷¹ Народни паметари су причали да су Турци неколико пута палили цркву добрињску.

У порти је, према олатарској страни цркве, сахрањен Милошев отац Теодор, који је пренет са гробља из Средње Добриње, где је првобитно био покопан. На надгробној плочи пише: „Овде лежи тело почившег Теодора, оца Његове светлости Господара и кнеза Србског Милоша Обреновића, који му и ову свету предстојећу цркву за упокојење душе сазида и подиже. Представи се месеца новембра 15, 1802“. Нема поузданог податка кад је тело пренето. Јоаким Вујић примећује да је приликом проласка кроз Добрињу, у новембру 1826. године, видео код цркве гроб Теодоров.

У цркви са десне стране је гроб Јована Милошевића (Ђукића), свештеника, који је умро 1862. године. На платоу с јужне стране у порти постављено је више споменика. Ту је сахрањен поп Петар, брат Теодоров, који је умро 1803. године. Међу њима је споменик ратницима погинулим од 1912 до 1918. године.

Кад је турски султан својим царским актом, хатишерифом од 1830. године, признао слободно богослужење у целој Србији, кнез Милош је у јесан те године поручио у Сомбору 38 звона разне величине за цркве у Србији. Следеће године добрињска црква добила је два звона. Тада је и ужичка црква добила два звона. Доцније је набављено још 11 звона, од тога за ужичку нахију девет. Тако су крајем 1833. године звона добиле цркве у Стапарима, Чајетини, Сирогојну, Горобиљу, Ужицу, Бјелуши и Брекову, манастир у Клисури код Ариља и манастир у Годовику.⁷²

У добрињској цркви је сачуван сребрни путир, дар кнеза Милоша из 1857. године. Краљ Милан I Обреновић поклонио је цркви иконостас, донет из Беча 1883. године, за спомен „српском књазу Милошу“.

2. Када се вратио из изгнанства, Милош је у непосредној близини цркве подигао чардак. Испод њега је довео воду и подигао чесму са посветом: „Ову воду и чардак подиже Светли Господар Милош Обреновић I, књаз србски, 15. августа 1860, свом оцу Господару Теодору за душу“.

3. У 1879. години, Суд општине добрињске, на челу са председником Јевтом Лађевцем, отпочео је припреме за обележавање места на коме је, како стоји у општинском акту,⁷³ била кућа у којој је Милош рођен. Петнаестог јуна 1879. године Суд општине добрињске добио је сагласност Василија Јевђенијевића и његовог брата Саве о бесплатном уступању дела своје земље под Виноградином у Горњој Добрињи ради подизања споменика Милошу Обреновићу“. На том месту била је кућа Теодора Михаиловића док је живео у Горњој Добрињи. Потом је општински суд, са још четири одборника, једним замеником, надлежним свештеником (Павле Ђукић—Поповић), учитељем и још 20 до 30 грађана, изашао на Виноградину и означио место за подизање споменика, у површини од „по три хвата у четврт“.⁷⁴

Дана 17. јуна 1879. године на седници одбора општине добрињске решено је: (1) да се из општинске касе подигне споменик кнезу Милошу као знак „признања његових заслуга за Српство уопште и за Кнежевину Србију“; (2) да општина добрињска „задржи себи право“ да позове „цео народ српски да подигне споменик достојнији величини дела и заслуга Књаза Милоша“; (3) да општински суд испита најстарије људе у околини да ли је „баш на том месту Милош рођен“.⁷⁵

Десетак дана касније узети су писмени искази петорице грађана о месту Милошевог рођења.⁷⁶

Вукосав Ђурчић, земљорадник из села Мађера, изјавио је да му је, по причању његових старијих, „познато“ да је Милош рођен у Горњој Добрињи, да је као дете од једне до две године, кад му се отац преселио у Средњу Добрињу, однет у то село. Додаје да је његов отац кумовао Теодору, оцу Милошевом. Милошева браћа, Јован и Јеврем, рођени су у Средњој Добрињи. Исто, по казивању својих старијих, каже и Ђоко Радоњић, земљорадник из Табановића. Василије Јевђенијевић, земљорадник из Горње Добриње, истиче да је од оца чуо да је Милош рођен у Горњој Добрињи под Виноградином. Исти исказ је дао и Сретен Крсмановић, земљорадник из Средње Добриње. Свештеник Павле Ђукић—Поповић, стар 55 година, изјављује да му је његов отац, поп Јован Ђукић—Милошевић, причао

да је „од самог Милоша слушао“ да је рођен у Горњој Добрињи и да се распитивао о винограду који је изнад Теодорове куће постојао.⁷⁷

Суд општине добрињске 29. јула 1879. године, дефинитивно је решио да се на месту под Виноградином у Горњој Добрињи подигне споменик. Том приликом утврдио је и текст за споменик: „Благо оном ко до века живи имао се рашта и родити. Овде је угледао света избавитељ српски Милош Т. Обреновић I књаз српски. Општина добрињска из дубоког признања и вечне благодарности обележила је ово место овим знаком за вечан спомен, 10. августа 1879. г. у Г. Добрињи“.⁷⁸

И најзад, 10. августа те године, „у присуству многобројног народа“, свечано је освећен подигнути споменик. Решено је да се сваке године, „о Тодоровој суботи“, „као на дан рођења“ кнеза Милоша „чини на овом месту спомен“.⁷⁹

Завод за заштиту споменика културе из Краљева је 1967. године, на пригодан начин, обележио место куће и уредио простор. Споменик се налази на парцели Миленка Василијевића из Горње Добриње. То имање је раније било власништво Миленка Поповића, проте из Горње Добриње, касније његовог сина Павла Поповића, судије.

Документ општине добрињске из 1879. године о подизању споменик-обележја на Виноградини отвара више дилема, које упућују на закључак да га треба примити са одређеним резервама:

а) То говори и сама чињеница да општинска власт, чије је седиште било у Горњој Добрињи, у акцији за подизање споменика није била сигурна да ли је на означеном месту у Горњој Добрињи била родна кућа Милоша Теодоровића Обреновића. Из тих разлога је решила да то испита, што указује на постојање, у најмању руку, недоумица и одређеног степена несигурности. Ово се види из акта који се односи на седницу општинског одбора од 17. јуна 1879. године, када је, уз одлуку о подизању споменика, закључено „да општински суд испита најстарије људе у целој околини да ли је баш на томе месту (Виноградина у Горњој Добрињи — Ж. М) Књаз Милош рођен“. Дакле, и поред решености да се приступи обележавању тога места, постојала је сумња и није било сигурних доказа да је Милош рођен ту или у Средњој Добрињи.

б) Свих пет лица, која су тада дала исказе, наводе да се у томе ослањају на казивања старијих. Искази су оскудни. Ограничавају се, углавном, на тврдњу да су им „старији причали“ да је Ми-

лош рођен у Горњој Добрињи и да га је отац, када му је било једна до две године, одвео у Средњу Добрињу.

в) Запажа се да се у њиховим изјавама не помиње да је Милошев отац Теодор имао троје деце из првог брака (Милошева старија полубраћа), која су, као што је познато, живела у Средњој Добрињи. Тешко је рећи да ли су то њихови старији знали или не. Ако су знали — зашто и то није речено када су већ помињана Милошева млађа браћа, Јован и Јеврем, за које су навели да су рођени у Средњој Добрињи?

г) Изјава добрињског свештеника Павла Ђукића о томе да му је његов отац, поп Јован Ђукић, казивао да је Милош рођен у Горњој Добрињи не слаже се са оним што је о том поп Јован рекао Јоакиму Вујићу и што су он и Милан Милићевић својевремено записали. Наиме, приликом Вујићевог боравка у Добрињи 1826. године, поп Јован је Вујића упутио на Средњу Добрињу као место где је Милош рођен. Треба напоменути да су Теодор и поп Јован били од два брата деца и савременици, па је његово записано казивање из 1826. године утолико веродостојније.

4. Поред ових споменика, у Средњој Добрињи је подигнута лепа чесма, на путу Пожега—Добриња. Текст са посветом гласи: „Ову спомен чесму и задужбину књазу српском Милошу Обреновићу I подиже Миљко М. Крسمановић, економ из Средње Добриње, 1939. г“.

5. На гробљу у Средњој Добрињи сачуван је споменик Милошевом синовцу Радисаву. На њему су уклесане речи: „Танасије Радисављевић син Радисава а Радисав брат Милоша Обреновића. Танасије умро 1871. год“.

ТРАДИЦИЈА О ОБРЕНОВИЋИМА У ДОБРИЊИ

У све три Добриње и данас живи традиција о Милошу Обреновићу, који је у њој провео детињство и рану младост. Нестанком старијих генерација и одласком млађих у друге крајеве земље много што-шта од тога, што није забележено, постепено бледи и пада у заборав. Томе је допринела и околност што, после очеве смрти и одласка Милошевог, мајке му Вишње и браће Јована и Јеврема из Добриње у Брусницу, у Добрињи није остало њихових директних потомака. Нису биле без утицаја ни политичке прилике за време Карађорђевића и некритички однос према појединим личностима из националне прошлости после Другог светског рата.

Врло су оскудни писани извори о Милошевим везама са Добрињом после одласка из ње. На, ипак, понешто је од тога забележено.

Кад је почео Први српски устанак Милан Обреновић дође у помоћ Карађорђу који је напао град на Руднику, а свог брата Милоша пошаље у Добрињу, у нахију ужичку, да тамо организује устанак. У ужичком крају постојало је пре устанка више осветничких чета, које су штитиле народ од турског зулума. Једну од таквих предводио је Милошев полубрат Раде. Одважан, како је записано, са осветницима је допирао до Романије и Златара. Ове чете се придружише Милошу. Он у Добрињи скупи читаву војску од 600—800 људи. Податак о броју људи је, можда, претеран. Но задатак им је био да попале турске чардаке, где је скупљан десетак, да побију сеоске субаше и да даље шире устанак. У то време ужички и вишеградски Турци (око 1.500) пођу у помоћ рудничком граду. Пут их је водио преко Добриње. У селу Честобродици код Пожеге дочека их Милош са устаницима и потуче. И Срби су имали великих губитака. Погинули су Милошев полубрат Раде и више њихових сродника. Сам Милош лакше је рањен у главу.⁸⁰

После Другог устанка, када је Народна скупштина, у договору са кнезом, саставила буџет прихода и расхода и извршила распоред пореза, почетком 1816. године, кнез Милош је кренуо у облизак нахија и кнежина да би се упознао са „народним животом, тешкоћама и жељама“. Из Црнуће је, уочи Нове године, пошао и прво посетио ужичку нахију. У њој се задржао седам дана.⁸¹ Нема података да ли је тада посетио Добрињу, али је сасвим основана претпоставка да је то учинио.

Његово интересовање за Добрињу није престајало ни касније. Миливој Ј. Маленић пише да се Милош интересовао за прилике у Добрињи „постављајући лично општинске часнике и старајући се да свештеници у цркви добрињској буду од његова рода“.⁸²

Поред писане речи, традицију су одржавали старији људи, нарочито из друге половине XIX и у првим деценијама XX века, и други паметари. Захваљујући томе, у народу овог краја чува се традиција о Обреновићима и Добрињи као родном месту кнеза Милоша.

Када се поведе разговор о месту рођења Милошевом међу грађанима Добриње, учавају се разлике. Још је М. Ђ. Милићевић записао да су „стари паметари небројено пута казивали“ да је Милош рођен у Средњој Добрињи. И данас упућенији мештани Средње До-

бриње, позивајући се на казивања својих старијих, истичу да је Милош рођен у овом селу.

Када је аутор овог рада питао, 1956. године, Миљка Крсмановића, који је у Средњој Добрињи подигао чесму у спомен кнезу Милошу, зашто је то урадио, овај је одговорио да му се одужује, јер је Милош рођен у овом селу. При том је поменуо Радисављевића домове као потомке Милошевог полубрата Радисава, који су недалеко од Крсмановића кућа. Он је казивао, а и други старији људи су то потврдили, да су за време владавине Обреновића неки од Радисављевића добијали извесну новчану помоћ од њих.

Због раног Милошевог одласка из Средње Добриње, затим чињенице да су у Горњој Добрињи остали бројни потомци Милошевог прадеде, постојање цркве и центра који је око ње временом формиран и јачања утицаја Горње Добриње, традиција о Обреновићима у Срењој Добрињи временом је слабила.

Међутим, колико год да је у Средњој Добрињи бледела традиција која је за ово село везивала Милошево рођење, у Горњој Добрињи је она интензивније негована. Од краја осме деценије XIX века, тј. од подизања споменика на Виноградини, о коме је било речи, у Горњој Добрињи се негује традиција која је Милошево рођење везивала за ово село.

У разговору о томе грађани Горње Добриње најчешће указују на задужбине кнеза Милоша у овом селу: цркву, чесму и обележје на Виноградини. Скоро да и не знају да се Теодор оделио од брата Петра и отишао из Горње у Средњу Добрињу, у којој је оставио потомство. Знатног утицаја имала је нарочито црква, и чињеница да је Горња Добриња постала центар не само три Добриње, већ и околних села. Наследници престола династије Обреновић посећивали су Горњу Добрињу: Милан Обреновић 1882, а десетак година касније његов син — наследник престола Александар Обреновић. Није без утицаја ни околност да су свештеници у Горњој Добрињи најчешће били потомци Милошевог прадеде, који су живели у Горњој Добрињи (Милошевићи, Ђукићи, Поповићи). Ту традицију одржава црква приликом разних свечаности, као и у другим пригодама. Приликом прославе 175-годишњице Другог српског устанка у Такову, 8. априла 1990. године, на једном транспаренту, који су носили учесници прославе из Горње Добриње, писало је: „Горња Добриња — родно село кнеза Милоша“.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

I

Из изложеног се могло видети да су досад познати подаци о пореклу предака Милоша Обреновића доста оскудни. Нешто су потпунији и одређенији из радова Јована Ердељановића и Љубе Павловића. Ови подаци указују да Милошеви преци воде порекло из Братоножића. Иако није сасвим јасно који се од Томашевић (Јанков) потомака доселио у Србију — да ли су то Радојеви (Томаша) потомци или неко други од њихових потомака и сродника из Братоножића, о којима говори Ердељановић — извесно је да се то односи на претке доцнијих Обреновића. Ово поткрепљује и Љуба Павловић, који каже да је Милошев прадеда, поп Милош, дошао из Братоножића „с много сродника“, па су једни остали у кабларском селу Рошци, а други дошли у Горњу Добрињу.

Према досадашњим испитивањима, мање је вероватна верзија да су Милошеви преци из Херцеговине. Одређену забуну о њиховом пореклу уноси и то што је сам кнез Милош истицао своје херцеговачко порекло, као и чињеница да су се тада племена у границама Црне Горе делила у две групе. Према Јовану Цвијићу, једно су црногорска племена старе, историјске Црне Горе са катунском, љешанском, ријечком и црмничком нахијом. Друга група племена заузима област приближно између река Зете и Лима. У њој се разликују племена „седморо Брда“ и црногорске Херцеговине.⁸³ У Брдима има седам племена: Бјелопавлићи, Пипери, Братоножићи, Кучи, Ровци, Морачани и Васојевићи. У црногорску Херцеговину Цвијић убраја: Бањане, Пиву, Дугу, Грахово и Дробњаке. Др Петар Влаховић, мислећи на црногорску Херцеговину, пише да „део Херцеговине који је данас у границама Црне Горе сачињавају предели шире околине Никшића, Грахово и Пива, са племенима Дробњаци, Ускоци, Шаренци — на северу и Бањани — на западу“.⁸⁴

Када се овом дода да је Вук Караџић као позната му племена „у Ерцеговини“ навео Васојевиће, Дробњаке, Тару, Пиву, Ровце, Морачу (доња и горња), Пипере, Куче, Братоножиће, Бјелопавлиће, Брда, Рудине, Гацко, Бањане, Никшиће, Пљешивце, Загорје, Граово, Попово, Дрежница, Метоија⁸⁵ постаје јасније због чега се у неким радовима, па и код кнеза Милоша, помиње херцеговачко порекло његових предака.

II

Што се тиче питања да ли је у време Милоша Обреновића постојала само једна Добриња, или Доња, Средња и Горња Добриња, већ смо истакли да је та дилема отклоњена. Историјски извори показују недвосмислено да се још од средњег века села Доња, Средња и Горња Добриња развијају као посебна насеља, па су то била и у време рођења Милоша Обреновића.

Подаци у ком је селу Милош Обреновић рођен различити су. Највише је оних који Средњу Добрињу узимају као место његовог рођења. То се нарочито односи на старије писане изворе, нарочито из XIX века, али и друге: Јоаким Вујић, Милан Ђ. Милићевић, Станоје Станојевић, Андра Гавриловић, Владимир Карић, Ђорђе Поповић, Љуба Павловић, Владимир Стојанчевић, Радош Љушић и други.

Од старијих историчара и путописаца, који су о томе оставили писане трагове, само је Ф. Каниц (1888), заснивајући их, како сам каже, на обавештењима која је добио, навео Горњу Добрињу као село у коме је Милош рођен. Мањи број аутора — истиче да је он рођен у селу Добрињи, не наводећи у којој (Вук Караџић, Бартол Куниберт, Ото Дубислав Пирх).

Као што се види, највише старијих историјских извора, као и други подаци и чињенице изнети у ранијем разматрању ове теме, непосредно или посредно показују да је најприхватљивија верзија да је родно место Милоша Обреновића Средња Добриња. У прилог томе наглашавамо неколико момената.

Прво. Отац Милошев, Теодор, прешао је из Горње Добриње у Средњу Добрињу пре него што се други пут оженио Вишњом, мајком Милошевом, што је Љуба Павловић недвосмислено истакао рекавши да се Теодор оделио од старијег брата Петра и из Горње Добриње отишао у Средњу Добрињу, у којој су Милош и његова млађа браћа, Јован и Јеврем, рођени. Овом податку треба поклонити веру и због тога што је Географски завод Универзитета у Београду, за обраду села Ужичке Црне Горе, ставио Љуби Павловићу на располагање грађу о раније испитиваним селима. Међу њима су и села Средња и Горња Добриња, која је обрађивао добар познавалац добрињских прилика учитељ Миливоје В. Филиповић.

Друго. У више историјских извора изричито се наводи да се Вишња преудала у село Средњу Добрињу за Теодора Михаиловића, где су рођени Милош и његова браћа (М. Ђ. Милићевић, „Поменик“, 471; Ђорђе Поповић, „Кнез Милош Велики“, 4; Љуба Павловић,

„Ужичка Црна Гора“, 90—91; Бартол Куниберт, „Српски устанак и прва владавина кнеза Милоша“, 46; Воја Ивановић „Повест о Милошу Обреновићу“, „Дуга“ од 31. марта до 31. априла 1990).

Треће. И следеће чињенице указују на Средњу Добрињу као место Милошевог рођења:

а) и данас у Средњој Добрињи постоји неколико кућа Радисављевића, потомака Милошевог полубрата Радисава, сина Теодоровог из првог брака;

б) сасвим је поуздан податак да је Милошев отац, Теодор Михаиловић, најпре био сахрањен у општем гробљу у Средњој Добрињи;

в) чесма у Средњој Добрињи у спомен кнезу Милошу, може се, поред, можда и других мотива, довести у везу са традицијом која је живела о Средњој Добрињи као месту Милошевог рођења.

Четврто. Да би се објаснило зашто Милош Обреновић није ништа подигао у Средњој Добрињи, док је у Горњој Добрињи оставио задужбину, треба узети у обзир два момента. (1) По казивању самог кнеза Милоша, после очеве смрти, мајка Вишња и деца јој из другог брака (Милош, Јован и Јеврем) пређу да живе у Брусницу. Они се више нису враћали у Добрињу, већ су живели у рудничком крају. У Средњој Добрињи су остала Милошева браћа по оцу из првог брака. (2) После Другог српског устанка Милош је помагао обнављање и подизање многих цркава у Србији. На месту старе цркве подигнута је садашња. Подизањем школе 1853. године, Горња Добриња је постала не само духовни, већ и просветни центар за ширу околину.

Пето. Детаљнија истраживања показују да се податак којим се споменик на Виноградини означава као место на коме је била родна кућа Милоша Обреновића, не може узети као тачан. На том месту је, по свој прилици, била кућа у којој су рођени његов отац, Теодор, и стриц Петар, старији брат Теодоров. Теодор се одселио и отишао у Средњу Добрињу, а брат Петар је умро 1803. године. Иза себе је оставио кћер, удату у Чачак. Како у Горњој Добрињи није остало директних потомака од Петра и Теодора, домаћинство је временом уташено. Када је 75 година после Петрове смрти (1879) подиган споменик на том месту, или нису знали за све те околности, или су, руковођени другим разлозима, то превидели и у текст уписали да је на том месту рођен Милош Обреновић. Временом се то у Горњој Добрињи прихватило као поуздан податак, на који се позивају они који сматрају да је Милош рођен у овом месту.

И, најзад, поставља се питање: ако је Милош рођен у Средњој Добрињи — где му је била родна кућа?

И поред покушаја да то утврдимо, још увек се са потребном сигурношћу не може говорити о њеној ближој локацији. Али, одређени подаци омогућују да се утврди у ком би делу Средње Добриње требало тражити ту локацију. То је, свакако, заселак Радисављевића, на десној страни Добрињске реке, између Крсмановића и Станисављевића кућа и села Мађера. То су потомци Радисава, сина Теодоровог из првог брака. У прилог томе говори и податак да се у домаћинству Милоша Радисављевића из Средње Добриње налази писани документ у коме пише да се кнез Михаило Обреновић одриче наслеђа у Средњој Добрињи.

Остаје да се даљим истраживањима ово питање до краја расветли. Тиме би се сасвим отклониле недоумице око родног села Милоша Обреновића.

НАПОМЕНЕ

1. „Турски катастарски пописи неких подручја западне Србије XV и XVI век“ приредио Ахмед Аличић, I—III, Чачак, 1985.
2. Исто, I, Детаљни попис смедеревског санцака из 1476, стр. 38, 46, 49.
3. Исто, III, стр. 542, 602, 608.
4. Исто, III, стр. 293, 309, 310, 317.
5. „Турски катастарски пописи неких подручја западне Србије XV и XVI век“, I—III.
6. Милан Б. Милићевић, „Кнежевина Србија“, 1876, стр. 606.
7. Др Владимир Стојанчевић, „Милош Обреновић и његово доба“, Београд, 1966, стр. 18.
8. Др Вида Стојанчевић, „Етничка кретања, демографска и социјално-економска структура до краја прве половине XIX века“, „Историја Титовог Ужица“, 1989, стр. 531.
9. Државопис Србије, III, Београд 1869, стр. 85.
10. Љуба Павловић, „Ужичка Црна Гора“, Насеља и порекло становништва, књ. 19, Српска краљевска академија, 1925, стр. 88—92.
11. Миливоје М. Вукићевић, „Живко Малопарац (1845—1927), радикалски првак из Добриње“, Ужички зборник, бр. 15, 1986, стр. 141.
12. Јован Цвијић, „Антропогеографски списи“, Сабрана дела, књ. 4, т. I, Београд, 1987, стр. 115.
13. Љуба Павловић, н. д.
14. Др Јован Врдељановић, „Братоножићи, племе у црногорским Брдима“, Српски етнографски зборник, Насеља српских земаља, књ. VI, 1909; Љуба Павловић, н. д.
15. Др Владимир Стојанчевић, н. д.; Коста Димитријевић, „Кнез Милош“, Београд, 1971, стр. 12.
16. Др В. Стојанчевић, н. д, стр. 19.
17. Др Ј. Ердељановић, н. д, стр. 451, 452, 464.

18. Исто.
19. Љуба Павловић, н. д, стр. 92.
20. Др В. Стојанчевић, н. д, стр. 19.
21. Коста Димитријевић, н. д, стр. 12.
22. Љуба Павловић, н. д, стр. 88, 89.
23. Исто, 90.
24. Исто, стр. 92—93.
25. Исто.
26. Исто, стр. 38, 104.
27. Исто, стр. 91.
28. „Вук о Кнезу“, Београд, 1987, стр. 8; Јоаким Вујић, „Путешествије по Србији“, II, Београд, 1902, стр. 162; Милан Б. Милићевић, „Поменик знаменитих људи“, 1888, стр. 471; Љуба Павловић, н. д, стр. 91.
29. „Кнез Милош прича о себи“, приредио Милан Б. Милићевић, Споменик, Српска краљевска академија, XXI, Београд, 1893, стр. 32; Јоаким Вујић, н. д, стр. 162; Феликс Каниц, „Србија“, Београд, 1985, стр. 330.
30. Аритон Михаиловић, „Кнез Милош и жене“, Београд, 1939, стр. 36; Лазар Арсенијевић Баталака, „Историја српског народа“, књ. II, Београд, 1988, 863.
31. Мајка Милошева, Вишња, умрла је 1819. године и покопана у манастиру Враћевцници, који је Милош обновио. Ту су сахрањена и деца му Гаврило и Марија. Син Милан умро је 1839, Милошева жена Љубица 1843. године и сахрањена у манастиру Крушедолу, а у капели цркве у Раковици налази се гробница њиховог рано преинмулог сина Тодора. („Кнез Милош прича о себи“, стр. 32; Ј. Вујић, н. д, стр. 161—162; Ф. Каниц, н. д, стр. 125; М. Гавриловић, „Милош Обреновић“, књ. II, Београд, 1909, стр. 726).
32. М. Б. Милићевић, „Поменик“, стр. 471.
33. „Кнез Милош прича о себи“, стр. 3.
34. Вук Стефановић Караџић, „Животи српских војвода“, Београд, 1967, стр. 8; Историјски списи, I, Београд, 1969, стр. 44.
35. Др Владимир Стојанчевић, н. д, стр. 18.
36. Милан Б. Милићевић, „Кнез Милош у причама“, Београд, 1891, стр. 7.
37. Андра Гавриловић, „Знаменити Срби XIX века“, 1901, стр. VII.
38. Аритон Михаиловић, н. д, стр. 11.
39. Леополд Ранке, „Српска револуција“, Београд, 1965, стр. 143.
40. Др Бартол Куниберт, „Српски устанак и прва владавина кнеза Милоша“, Београд, 1901, стр. 46.
41. Мала енциклопедија, „Просвета“, четврто издање, Југославија, К-Пи, 2, Београд, 1986, стр. 673.
42. Др Владимир Карић, „Србија, опис земље, народа и државе“, 1887, стр. 692.
43. Енциклопедија Југославије, 6, Загреб, MCMLXV, изд. Југословенског лексикографског завода, стр. 362.
44. „Кнез Милош Велики“, штампарија Н. Бурчића, 1900, стр. 3. (У овом издању није назначен аутор. Ручком написано да је аутор Борђе Поповић. Провером у Народној енциклопедији, Станоја Станојевића, књ. III, Загреб 1928, утврдили смо да је тај податак тачан).
45. Аритон Михаиловић, н. д, стр. 40.
46. Др Радош Љушић, „Цвети 1815“, „Политика“, 7. април 1990.
47. „Кнез Милош прича о себи“, стр. 3.
48. Вук Караџић, „Животи српских војвода“, 1967, стр. 18.
49. Леополд Ранке, н. д, стр. 143.
50. Др Бартол Куниберт, н. д, стр. 46.
51. Ото Дубислав Пирх, н. д, стр. 154.
52. Енциклопедија Југославије, стр. 362.
53. Јоаким Вујић, н. д, стр. 162.
54. Милан Б. Милићевић, „Кнежевина Србија“, стр. 606.
55. Станоје Станојевић, Народна енциклопедија српско-хрватско-словеначка, II књ, I—M, стр. 778.

ПОРЕКЛО И МЕСТО РОЂЕЊА МИЛОША ОБРЕНОВИЋА

56. Андра Гавриловић, н. д, стр. VII.
57. Др Владимир Карић, н. д, стр. 692.
58. Љуба Павловић, н. д, стр. 19.
59. Аритон Михаиловић, н. д, стр. 11.
60. Др Владимир Стојанчевић, н. д, стр. 18.
61. „Кнез Милош Велики“, Београд, 1900, стр. 3.
62. Феликс Каниц, „Србија“, Београд, 1985, стр. 522.
63. Феликс Каниц, н. д, стр. 522—523. (Каницов податак да је споменик подигнут 1887. није тачан, јер на њему стоји 1879. година).
64. М. Милићевић, „Поменик“, стр. 471.
65. Збирка фотографија Народног музеја Титово Ужице (Завичајни музеј), инв. бр. 235—238.
66. Службени гласник СРС, бр. 14 од 7. априла 1979.
67. „Политика“, 25. фебруар 1990.
68. „Вечерње новости“, 3. март 1990.
69. „Вести“, 2. март и 23. март 1990.
70. Писмо Месне заједнице Горња Добриња, Одбор за споменик књазу Милошу, 1989. године и др.
71. Јоаким Вујић, н. д, стр. 161.
72. Мита Петровић, „Финансије и установе обновљене Срибје“, I, Београд, 1901, стр. 763.
73. Архив Србије, Фонд поклона и откупа, кут. 122, док. др. 13.
74. Исто.
75. Исто.
76. Исто.
77. Исто.
78. Исто.
79. Исто.
80. Миливој Ј. Маленић, „У спомен прослави четрдесетогодишњице Св. андрејске велике народне скупштине“, Београд, 1901, стр. 15.
81. Мита Петровић, н. д, књ. II, стр. 24—25.
82. М. Маленић, наведени рад.
83. Јован Цвијић, „Балканско полуострво и јужнословенске земље“, прва и друга књига, Београд 1966, стр. 389; Ј. Цвијић, „Антропогеографски списи“, Сабрана дела, т. I, књ. 4, Београд 1987, стр. 190.
84. Др Петар Влаховић, „Неки важнији антрополошки проблеми“, Гласник Етнографског института, Београд, XXII, 1974, стр. 74.
85. Вук Стефановић Караџић, „Историја нашега времена“, Београд, 1972, стр. 28.

ORIGINE ET LIEU DE NAISSANCE DE MILOŠ OBRENOVIĆ

Les sources historiques anciennes fournissent de maigres données sur l'origine et le lieu de naissance de Miloš Téodorović—Obrenović.

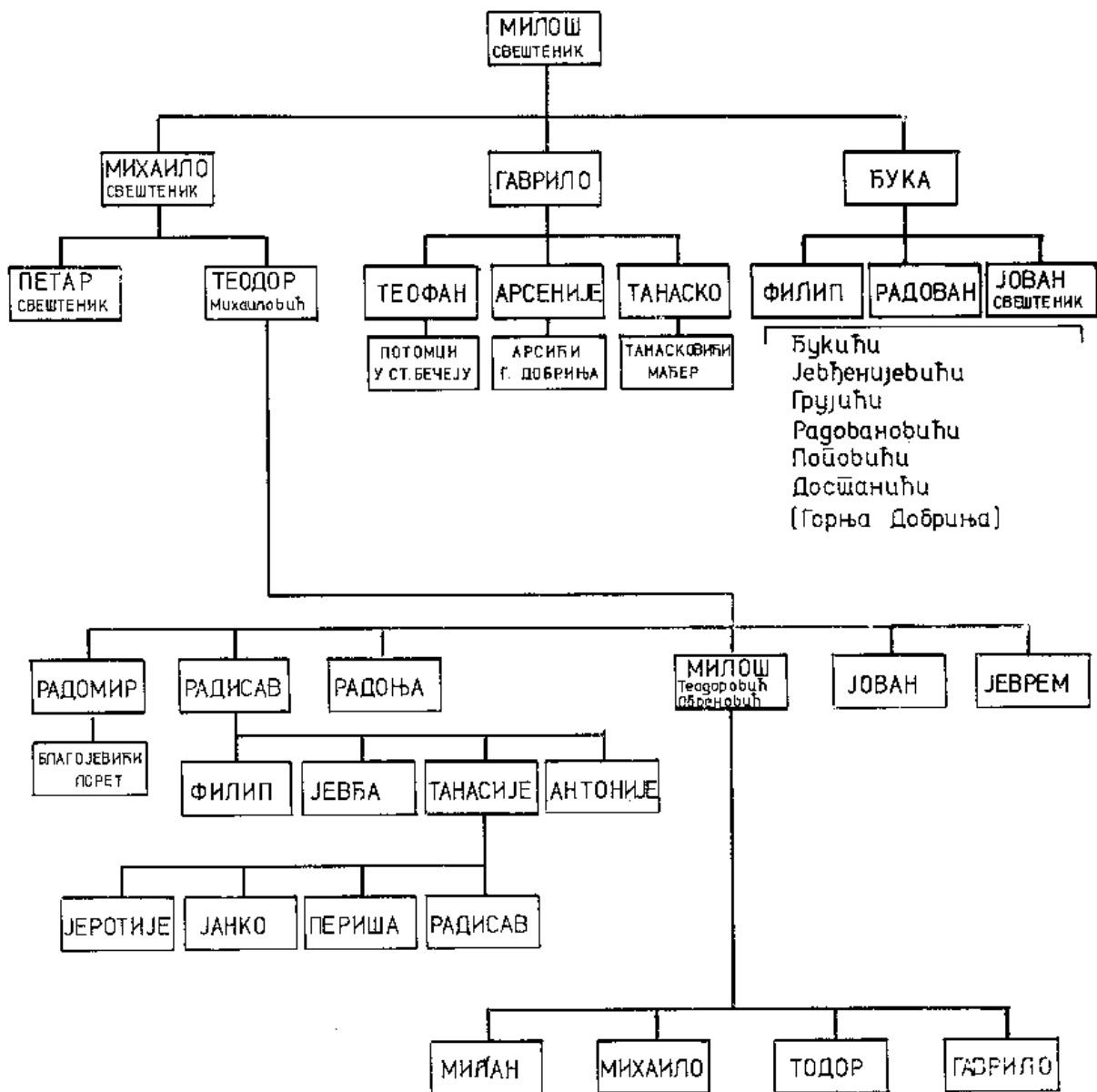
Le présent texte traite tout d'abord de l'origine des ancêtres de Miloš Téodorović, plus tard Obrenović, d'avant leur arrivée à Dobrinja, pour mettre ensuite l'accent sur ceux de ses ancêtres qui, vers la fin du XVIIe siècle, avaient quitté le village de Bratonožić pour Dobrinja.

Dans la seconde partie du texte l'auteur a essayé, en se fondant sur des recherches précédentes et sur des informations récentes, d'éclaircir le dilemme concernant le lieu de naissance de Miloš Obrenović, d'établir dans laquelle des deux Dobrinja — Gornja Dobrinja ou Srednja Dobrinja — était né le chef de la Seconde insurrection serbe. Dans les sources historiques d'avant les années 80 du XIXe siècle, c'est le village de Srednja Dobrinja qui était mentionné comme lieu de naissance de Miloš et le village de Gornja Dobrinja comme pays natal de son père Théodore. A partir de la fin du XIXe siècle, les sources et les informations qui citent Gornja Dobrinja comme lieu de naissance de Miloš se font de plus en plus rares.

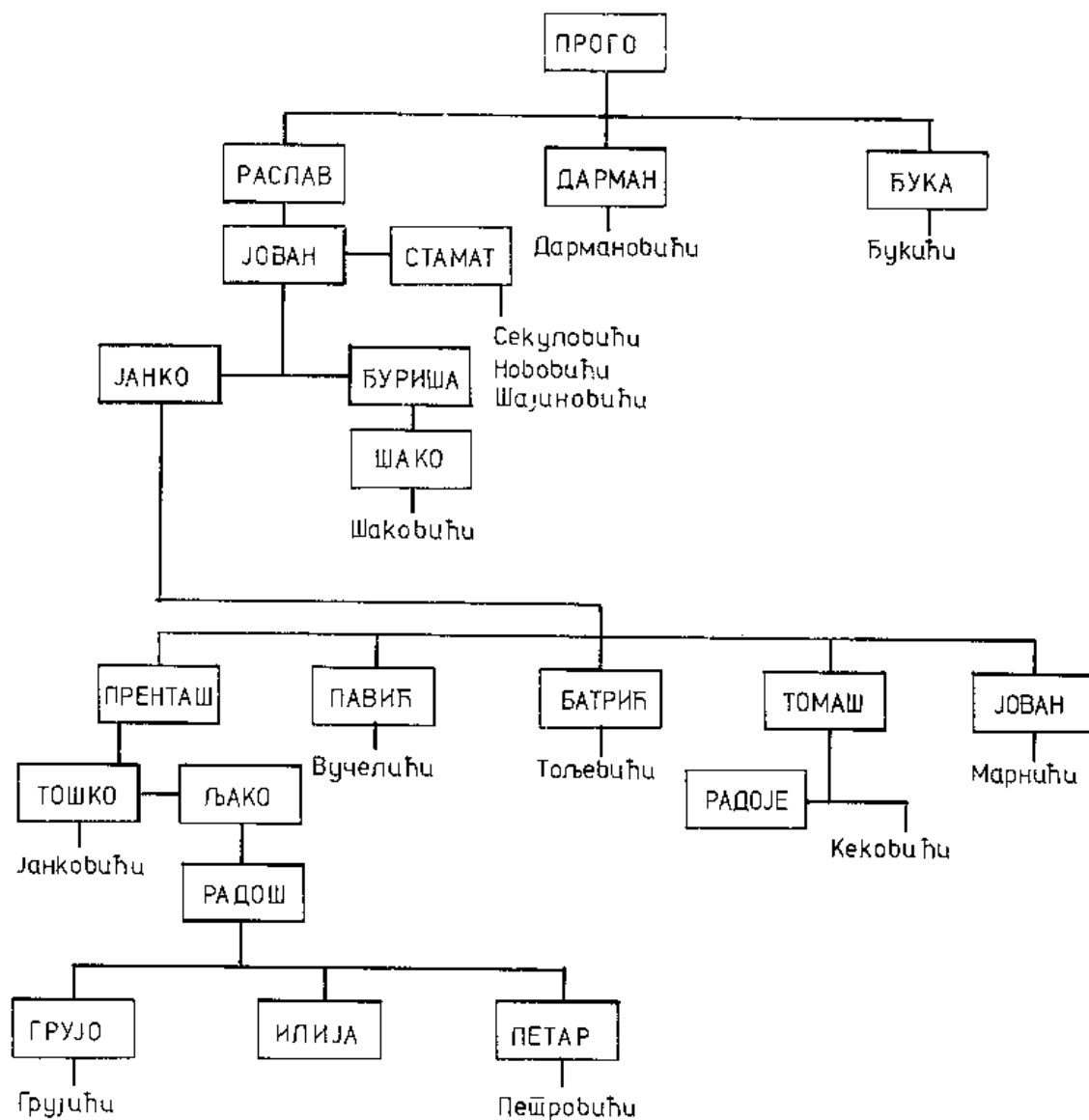
En examinant ce problème, l'auteur a conclu que les sources et les données historiques accessibles, dont surtout celles des périodes précédentes, témoignent avec plus de certitude et plus de faits à l'appui que Srednja Dobrinja était le pays natal de Miloš Obrenović, bien que ce soit à Gornja Dobrinja, centre vers lequel plusieurs villages étaient orientés au XIXe siècle, que le prince serbe fit bâtir plusieurs de ses fondations. C'est aux recherches ultérieures d'éclaircir définitivement ce problème pour permettre que l'on sorte enfin de ce dilemme.

Dr Života Marković

**СКРАЋЕНИ РОДОСЛОВ МИЛОША ТЕОДОРОВИЋА ОБРЕНОВИЋА
У ДОБРИЊИ**
(само по мушкој линији)

**РОДОСЛОВ БРАТСТВА ПРОГОНОВИЋА ИЗ ПЛЕМЕНА
БРАТНОЖИЋА
(само по мушкој линији)**

Скраћени родослов је дат у складу са темом која обухвата само период владавине кнеза Милоша, а не и целе династије Обреновића.

Родослов у Добрињи почиње од Милошевог прадеде у време велике сеобе Срба (1690.) закључно са његовим директним мушким потомцима.

Теодор Михаиловић, отац Милошев, рођен у Горњој Добрињи, одселио се и живео у Средњој Добрињи.